

POLIGRÁF ÉS ALTERNATÍVÁI*

Kardos Zsófia¹

Őszinteség és hazugság. Alapjaiban eltérő fogalmak, ennek ellenére amióta világ a világ összekapcsolódó fogalompárt alkotnak. Számos filozófus például Szókratész, Konfucisz és Immanuel Kant fejtette ki álláspontján az évezredek során ebben a témakörben, különböző kategóriákat, erkölcsi mércéket felállítva.

Mindig is foglalkoztatta az embereket, hogy igazat mond-e a velük szemben álló vagy éppen hazudik. Ennek kiderítése érdekében az őszinteségvizsgálatára az elmúlt évszázadokban számos módszert hoztak létre, kezdve a legkezdetlegesebbektől, mint a népi megfigyelések, amelyek minden tudományos alapot nélkülöztek, egészen a mai modern világban alkalmazott, a technológia csúcspontját jelentő számos berendezéssel bezárólag. További kezdetleges módszer volt például az okául az ókori Kínában az, hogy a gyanúsítottak szájába rizst tettek, amit meg kellett rágniuk. Ha a rizs száraz maradt, akkor úgy gondolták, hogy a bűntény miatti feszült idegállapot gátolja a nyáleválasztást, így feltételezhető a gyanúsított bűnössége.² A középkorban a boszorkányság bizonyítására próbálták olyan hasonlóan megbízható hazugságvizsgáló módszereket felhasználni, mint amilyen a vízpróba, vagy más néven boszorkányfüröszítés volt. Ennek során összekötözték a vádlott kezeit és lábait, majd így egy kötélre a vízbe lógatták. Ha valaki nem merült el, az azt jelentette, hogy az ördög segítette, a próba tehát a boszorkány bűnösségét bizonyította. Ha elsüllyedt, az a vádlott ártatlansága mellett szólt, a gyanúsítottat ilyenkor azonnal szabadon is engedték. Ma már szerencsére, az előző példákban leírtakhoz képest kevésbé drasztikus módon is kideríthető, hogy a vizsgált személy hazudik, vagy éppen igazat állít.

Dolgozatomban a világban jelenleg használatos módszerek teljességének igénye nélküli bemutatására törekedtem, a hangsúlyt szándékosan eltolva a mai Magyarországon leggyakrabban alkalmazott poligráfus hazugságvizsgálat irányába, érintőlegesen bemutatva a más országokban kifejlesztett egyéb, alternatív hazugságvizsgáló berendezéseket.

1. Poligráf

1.1. Az őszinteség vizsgálatának történeti áttekintése

* DOI 10.21867/KjK/2026.1.1.

¹Dr. Kardos Zsófia, bírósági titkár, Debreceni Járásbíróság

² Budaházi Árpád (2009): *Az igazságkeresés múltja, különös tekintettel a poligráfra*, VI. országos kriminológiai vándorgyűlés, Konceptióké és megvalósulásuk a rendszerváltozás utáni kriminálpolitikában, Bíbor Kiadó, Miskolc, 115.

Hazánkban legelterjedtebb őszinteségvizsgálatok a kora középkor idején, a XI–XIII. században, a próbák, más néven az úgynevezett istenítéletek³ voltak, mint például a szent falat próbája, a tetemrehívás, a vízpróba, és a tűzpróba. Ezen próbák tulajdonképpen rendeltetése az volt, hogy kiállásuk által az igazság felderüljön.⁴ A próbákat – a XIII. századi megszüntetésüket követően – az eskü és a tudományvétel váltotta fel, mint „tanúbizonyosság” megállapításának hiteles eszköze.⁵

Határainkon túlra tekintve láthatjuk, hogy a híres olasz jogtudós, Cesare Beccaria foglalkozott először a szóbeli vallomások bizonyító erejének vizsgálatával. Őt követte Cesare Lombroso az őszinteség tudományos ellenőrzésének kezdetleges formáinak megteremtésével. A XX. század első felében – a tudomány és a technika rohamos fejlődésének köszönhetően – látványosan felgyorsult az emberi hazugság leleplezési módszereinek kidolgozása és fejlesztése. Sorra kerültek a figyelem középpontjába, a mai poligráfos vizsgálat alapjait képező különböző élettani jelenségek, többek közt annak a megfigyelése, hogy az érzelmi állapot kihatással van a légzés szaporaságára. Az első komplex mérésen alapuló műszert, mely egyszerre mérte a vérnyomást, pulzust és a légzés változásait, egy amerikai rendőr állította össze 1921-ben. Közel két évtizeddel később, a műszer továbbfejlesztését követően, már lehetővé vált a bőr galvános reakciójának kimutatása is, így már az eredeti berendezés egy olyan sokcsatornás eszközzé vált, amely egy időben több, az emberi szervezetben végbemenő változást volt képes regisztrálni.⁶

1.2. A poligráfos vizsgálat fejlődéstörténete Magyarországon

A XX. század első felében létrejött poligráfos hazugságvizsgálat technikai és módszertani alapjainak megjelenése után, hazánkba mintegy ötven évvel később, csupán csak az 1970-es évek végén jelent meg a poligráf. Amíg a XX. század második felében tőlünk nyugatra a poligráf ígérkezett a műszeres igazságkeresés leghatékonyabb eszközének, addig Kelet– Közép Európában –

³ Az istenítéletek „célja az volt, hogy oly esetekben, midőn a bíróság maga nem bírta kideríteni az igazságot, ugyszólván magát az Isten hitta föl, hogy csodát míveljen a vádlottért s megőrizvén őt életveszélyes próbák közt is, ártatlanságáról bizonyosságot tegyen.”, elérhető: <http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/052/pc005207.html#8> (letöltés dátuma: 2026. január 15.)

⁴A Váradi Regestrum, elérhető: <http://mek.oszk.hu/04700/04735/html/20.html> (letöltés dátuma: 2026. január 15.)

⁵ Hautzinger Zoltán (2004): Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In: Korinek László - Köhalmi László-Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára*, Studia Iuridica Auctoritate Universitatis, Pécs Publicata, Pécs, 43.

⁶ Hautzinger (2004): i.m., 43-45.

így nálunk is – sok időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy alkalmazni lehessen.⁷ Az a tény, hogy nálunk is gyökeret vert a korban még „misztikus”⁸ jelzővel illetett poligráfos vizsgálat két dolognak volt köszönhető. Az egyik az, hogy titkosszolgálati szükséglet volt, hogy referencia-háttérrel találjanak az általuk éppen akkor bevezetendő eljáráshoz azért, hogy legalább közvetett módon ellenőrizni tudják, milyen a validitása a poligráfos vizsgáló által alkotott diagnózisnak. A titkosszolgálati tevékenység sajátosságaiból adódott, hogy az ilyen területen elvégzett vizsgálat diagnózisának helytállósága vagy téves volta hosszú idő eltelte után vagy sohasem derült ki, ennek következtében a poligráfos vizsgáló nem kapta meg időben azokat a szükséges visszajelzéseket, amelyek nélkülözhetetlenek a kritériumszint optimális – a legpontosabb diagnózis irányába mutató – beállításához. A büntetőjogi célzattal végzett vizsgálatok ezzel szemben általában igen gyors kontrollal járnak mind a helyes, mind a téves diagnózisok vonatkozásában. Mindezekre tekintettel nem kerülhetett volna sor a bűnügyi alkalmazásra, ha nincs meg a bűnügyi szolgálat akkori vezetésének a nyitottsága, amit hatékonyan erősíthetett néhány középszintű bűnügyi vezető támogató állásfoglalása is. A bevezetés háttérében rejlő másik ok, a bűnügyi szolgálat akkori vezetésének fogadókészsége volt.⁹

Az 1980-as években először a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság kezdte el alkalmazni a poligráfot. 1984-ben a kriminálpszichológiai laboratóriumában elkészült egy hangszigetelt helyiség, ahol elhelyeztek egy hatszornás poligráfot, más néven stabil hőirónos poligráfot. Eközben az ORFK kriminálpszichológiai alosztályán is elkezdődtek a kísérletek. Ezekhez a kísérletekben egy mobil táskapoligráf került beszerzésre. A gyakorlati alkalmazás mellett tisztázó jellegű viták, újságcikkek, szaktekintélyek hallatták szavukat a műszer mellett és ellen, ami segítette a hazai elterjedést és a vizsgálati eredmények megfelelő kezelését.¹⁰

A bevezetés évében, tehát 1984-ben két ügyben, hét-nyolc személyre kiterjedő vizsgálatot folytattak le. A műszeres ellenőrzés mindkét esetben eredményes volt. Az egyik emberölési ügyben nemcsak azt sikerült kimutatni, hogy az addigi gyanúsított, aki több hónapja előzetes letartóztatásban volt már akkor, nem bűnös, hanem azt is, hogy kik a valódi tettesek. A másik ügyben a poligráfnak köszönhetően kiderült, hogy több szóba jöhető személy közül ki tehető felelőssé, egy eltűntként nyilvántartott ember haláláért, valamint az is, hogy az elkövető az áldozatot hol, milyen körülmények között rejtette el.¹¹

⁷ Budaházi Árpád (2012): A vallomás őszinteségének műszeres ellenőrzése, különös tekintettel a poligráfos vizsgálatra, Doktori értekezés, Pécs, 32.

⁸ Olasz József (1988): Poligráfról - a nyomozó szemével, *Belügyi Szemle*, 36. évf., 1988/1. sz., 62.

⁹ Krispán István (2004): A poligráfos hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52. évf., 2004/6. sz., 42.

¹⁰ Sziártó István (1998): Poligráf a büntetőeljárásban, *Belügyi Szemle*, 46. évf., 1998/7-8. sz., 32.

¹¹ Krispán (2004): i.m., 42.

Az 1970-es és '80-as években a poligráfus eljárás alkalmazása még a gyakorlatban nem igazán volt elterjedt, éves szinten 30-40 vizsgálatra került sor. Ennek egyik oka az volt, hogy a rendőrség nem rendelkezett saját műszerrel és szakemberrel, a másik pedig az, hogy az eljárást szinte csak emberölési ügyekben alkalmazták, és azokban is csak akkor, ha a nyomozás hosszabb idő után sem vezetett nyomra, és már minden egyéb azonosítási lehetőséget kimerítettek.¹² Említésre méltó az is, hogy az 1970-es évek végén és az 1980-as évek elején még igen alacsony volt azoknak az emberölési ügyeknek a száma, amelyeknek az elkövetőjét a bünyügyi szolgálat nem derítette fel. A műszer gyorsabb elterjedést az is akadályozta, hogy az eljárás csak igen szűk körben volt ismert még a rendőrségen belül is, hát még a közvélemény körében.¹³ Korábban a gyakorlatban a poligráf alkalmazására leginkább, nagy társadalmi veszélyességű, életellenes bűnügyek nyomozása során került sor, legfőképpen olyankor, amikor a nyomozásból már hosszabb idő telt el, alig állt bizonyíték a hatóság rendelkezésére, és több személy közül kellett kiválasztania a hatóságnak a tettest, majd bizonyítani, hogy ő követte el az emberölés.¹⁴

A poligráf alkalmazásának első éveiben a legtöbb aggály a vizsgálat tudományosságával kapcsolatban merült fel, amelynek az volt az egyik legfőbb oka, hogy az 1960-as években a „*kapitalista áltudomány*” címkéjét ragasztották rá. Ennek az lett a következménye, hogy a tudományosság látszatának fokozása érdekében azt kezdték el hangsúlyozni, hogy ezt – mint pszichológiai vizsgálatot – csak orvos vagy pszichológus végezheti, és gyakran utaltak az orvosi vagy pszichológiai vizsgálatához hasonló struktúrájára, amelyből egyes vélemények szerint egy szó sem igaz.¹⁵

Egészen a '90-es évek elejéig a felhasználás lassú emelkedése volt tapasztalható, amely azonban nem haladta meg az évenkénti 40-50 vizsgálatot. Az utóbbi évtizedekben azonban, a felhasználás szemléletében változás mutatkozott, ennek is köszönhető, hogy folyamatosan nőtt a poligráfus vizsgálatra történő felkérések száma, és a 2000-es évek közepére évente 450-500 között mozgott. A vizsgálat bevezetéstől eltelt bő egy évtized alatt a bünyügyi szolgálat egyre több munkatársa ismerte meg az eljárást, és tapasztalta meg a hasznosságát. Bővült a vizsgálattal érintett ügyek köre is, bár még mindig elsősorban az élet ellenes bűncselekmények adták a vizsgálatok túlnyomó többségét. Ha lassan is, de változások történtek a felhasználás szemléletében, kezdték felismerni a korai alkalmazás előnyeit például azt, hogy a nyomozó hatóság időt és munkát spórolhat meg vele.¹⁶

¹² Krispán (2004): i.m., 42-43.

¹³ Krispán (2004): i.m., 43.

¹⁴ Olasz (1988): i.m., 62.

¹⁵ Krispán (2004): i.m., 44-45.

¹⁶ Krispán (2004): i.m., 43.

Az ezredfordulóra a Budapesti Rendőr-főkapitányság, a Békés Megyei Rendőr-főkapitányság, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság, a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság és a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányság is használatba vette saját műszerét, így az eljárás szinte napi gyakorlattá vált. A vizsgálatok száma az elmúlt tizenöt év alatt megtízszereződött, évente 450-500-ra kerül sor. Az érintett bűncselekmények köre is szélesedett, ma már nincs olyan ügytípus, sőt jogág, amelyben ne történt volna már poligráfos vizsgálat.¹⁷ A Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet (a továbbiakban: BSZKI) Poligráfos Vizsgálati Osztálya koordinálja és végzi országos hatáskörrel a poligráfos vizsgálatokat 2011. tavaszától. Viszont, a korábban felsorolt megyék - Jász-Nagykun-Szolnok megye kivételével – továbbra is rendelkeznek önálló laboratóriummal, ahol a BSZKI szakmai felügyelete mellett szintén folynak poligráfos vizsgálatok. A tervek szerint, a jövőben a Dunántúlon két további régióban alakítanak ki laboratóriumot. A műszerek a BSZKI-ban rendelkezésre állnak, már csak a fogadókésztségre van szükség a rendőr-főkapitányságok részéről.

Áttekintve a poligráf, valamint az igazságkeresés hazai és külföldi fejlődéstörténetét, arra a következtetésre juthatunk Budaházi Árpád jogtudós szerint, hogy az emberiség csak a XIX. században kezdett el műszerben gondolkodni, mint az őszinteségvizsgálat lehetséges eszközében. Az ókori és a középkori igazságkeresési módszerek elsősorban megfigyeléseken és a misztikán alapultak, amelyek mai szemmel nézve nem tűnnek objektívnek. Ezek nem tekinthetőek a poligráf elődeinek, azonban mutatják azt az igényt, hogy az emberiség rá kívánt találni arra a biztos módszerre, amely segítséget nyújt az igazság megállapításához. A XIX. századra véget vetettek a tortúrának és más középkori szubjektív módszereknek. Megfogalmazódott az emberiségben az igény, hogy – építve a természettudományok fejlődésére - olyan műszert készítsenek, amely objektív jellegű. A kísérletek a XX. században, a poligráf létrejöttét sarkalták elő, mint első őszinteségvizsgálati műszert. A poligráf mellett más módszereket is fejlesztettek, illetve kutattak a nagyhatalmak, amelynek során eredménytelenül keresték az igazságszérumát, másnéven a veritasszérumot. Az elmúlt négy évezred alatt a Kínában alkalmazott rizses módszertől, eljutottunk a modern poligráfhoz. A fejlődés nem állt meg, a technikai lehetőségek tárának bővülése arra ösztökéli a kutatókat, hogy eljussanak a műszeres igazságkeresés egy megfelelőbb, modernebb és sokoldalúbb módszeréhez. Láthattuk, hogy a múltban több példa is volt arra, hogy a büntetőeljárás oltárán emberi jogokat és sorsokat áldoztak fel, azonban ez figyelmeztetésül is szolgál a jövőre nézve, ahogy Budaházi is

¹⁷ Krispán (2004): i.m., 43.

megfogalmazza, az eljárásoknak mindenkor a jogállamiság által megkövetelt törvényesség keretein belül kell maradniuk.¹⁸

A többségi álláspont szerint egyértelmű, hogy a poligráf kizárólag a nyomozás során alkalmazható, olyan operatív eszköz, amely a bírósági szakban már nem használható. Mindazonáltal megállapítható, hogy ezt a kizárólagosságot a törvény sem a terhelt, sem a tanú poligráfos vizsgálatának szabályozásánál ilyen formában nem rögzíti, tehát nem zárja ki a poligráf alkalmazását a bírósági eljárás során. Ugyanakkor megállapítható, hogy a gyakorlatban előfordul, hogy a bírósági szakban a terhelt vagy védője ilyen irányú bizonyítási indítványt terjeszt elő, melyet a bíróság kivétel nélkül elutasít, azzal az indokolással, hogy egyrészt ez az eljárás csak a nyomozás során alkalmazható, másrészt az időmúlásra tekintettel eredményre amúgy sem vezetne. Ezen indokok életszerűnek tekinthetők, de tételes jogi alapja egyiknek sincs.¹⁹

1.3. A poligráfeszköz működése

A poligráfot – mint láhattuk - évtizedek óta használják Magyarországon. Ez az eszköz az alanyra helyezett érzékelők segítségével méri a vérnyomás, a pulzus és a légzés változásait, valamint a bőrellenállást. A gyakorlatban az élet és testi épség elleni bűncselekmények és a rablások teszik ki a vizsgálatok legjelentősebb hányadát.²⁰ A poligráfeszközök, a fejlődés folyamatosságából kifolyólag, különböző típusúak lehetnek. A büntetőeljárásban általában négy- vagy hatszornás készülékeket alkalmaznak, de a kísérleti pszichológiában már huszonegyszornás műszerrel is találkozhatunk. Egy-egy csatorna tulajdonképpen egy-egy gépi receptornak feleltethető meg, melyek különböző fiziológiai jellemzők mérésére szolgálnak. Ezek a receptorok, például a vérnyomásmérő mandzsetta, a kapott mérési eredményeket a gép irányába továbbítják, amely egy, segédvonalakkal ellátott, papírlapra grafikusán rajzolja fel azt írótüje segítségével. Mivel egyszerre több jellemzőt mér a műszer (vérnyomás, légzés ritmus, verejtékezés) a gép több írótüvel rendelkezik, és a beérkező értékeket egymással párhuzamosan rögzíti a papírlapra, egy-egy értéket ugyanúgy, mint az egy EKG vizsgálat alkalmával tapasztalható. A digitális technológia, alapvetően abban tér el a korábban alkalmazottól, hogy az eredményeket nem közvetlenül papírlapra rögzíti, hanem a kor vívmányainak megfelelően, egy személyi számítógép grafikus megjelenítő felületén, a

¹⁸ Budaházi (2012): i.m., 35-36.

¹⁹ Varga Zoltán (2011): A tanú és a poligráf. In: Gál István László (szerk.): *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*, Kódex Nyomda Kft., Pécs, 543.

²⁰ Krispán (2004): i.m., 43.

monitoron válik láthatóvá. Általában az alábbi jellemzők mérésére kerül sor egy-egy vizsgálat alkalmával:

- vérnyomás, pulzusszám és a pulzusamplitudó mérése a felkarra helyezett vérnyomásmérő mandzsettával;
- a légzésben bekövetkező változások mérése, melynek során a mellkas kitérését, illetve a ki- és belélegzett levegő áramlási sajátosságait méri a mellkasra rögzített, és levegővel töltött tömlők segítségével, a pneumográffal;
- a bőr elektromos ellenállásának változása az ujjakra helyezett galvanométerrel;
- szemmozgás mérése főként a diavetítéses módszer esetén;
- EKG (elektrokardiogram) mellkasra és végtagra helyezett elektródával;
- végtagokon átáramló vér mennyisége ujjakra kapcsolt fotóérzékelővel;
- spontán izomfeszülés, a test motorikus remegése végtagra helyezett elektromos érzékelővel.²¹

1.4. A vizsgálat menete

A vizsgálatra történő felkészülés egy alapos információgyűjtéssel kezdődik. Az előkészületek után a tényleges vizsgálat egy előzetes beszélgetéssel kezdődik. A beszélgetés során a vizsgálatot végző személy megállapítja, hogy az alanyon elvégezhető-e a vizsgálat, illetve amennyiben a vizsgálat elvégezhető, tájékoztatást ad a vizsgálat lényegéről. Ezt követően kerül sor a kérdések ismertetésére, abban a sorrendben, ahogy azok a vizsgálat alatt el fognak hangzani. A vizsgálat alkalmával érthető, egyszerű, eldöntendő kérdéseknek kell, elhangozniuk. Ezt követően a műszer mérőpontjait elhelyezik a vizsgálat alanyán, akinek mozdulatlanul kell ülni a maximum kettő percre tartó vizsgálat során, amely során 8-10 kérdést tesznek fel neki, 10-15 másodperces kérdésközökkel. A kérdéssor elhangzása után célszerű, azt még egyszer elvégezni, úgy, hogy az egyes kritikus kérdések más helyen szerepeljenek a kérdéssoron belül, esetleg az egyes kérdéssorok sorrendjének felcserélésével. A semleges kérdések szerepe az, hogy viszonyítani lehessen az alany nyugalmi állapotához, ami értelemszerűen személyenként más és más. Ezt követően sor kerül egy záró beszélgetésre azért, hogy tisztázzák az egyes kritikus kérdésekre adott válaszok kiugró voltát. Ez nagymértékben járul hozzá ahhoz, hogy ne történjen „pozitív hamis” hiba, tehát amikor valakit igazmondása ellenére vádolnak hazugsággal.²²

²¹ Szlavikovics István Gábor (2006): A poligráf alkalmazásának lehetőségei és korlátai, *Studia Iuvenum Iurispritorum*, 2006, 323-324.

²² Szlavikovics (2006): i.m., 327-328.

A hazugságvizsgálat alapja az, hogy a hatóság előtt tett valótlan állítás vagy az igazság elhallgatása a lelepleződéstől való félelem miatt feszültséget, szorongást vált ki, stresszhelyzetet okoz. Az ezt kísérő fiziológiai változások műszeresen egyidejűleg mérhetőek, a mérések eredményétől pedig, valószínűségi szinten következtetni lehet az adott válasz valós vagy valótlan voltára.

1.5. Szaktanácsadó szerepe a poligráf vizsgálat során

Fontos megemlíteni, hogy a szaktanácsadó nem azonos a szakértővel, véleménye nem tekinthető bizonyítási eszköznek. A 2017. évi XC törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: Be.) rendelkezései értelmében *„az ügyész és a nyomozó hatóság a nyomozási cselekménynél szaktanácsadót vehet igénybe, ha a bizonyítási eszközök felkutatásához, megszervezéséhez, összegyűjtéséhez vagy rögzítéséhez különleges szakismeret szükséges, illetőleg az ügyész vagy a nyomozó hatóság valamilyen szakkérdésben felvilágosítást kér”*,²³ kiemelendő, hogy nem bír kötelező erővel a törvényi rendelkezés, a hatóság önálló, mérlegelési jogára bízva, hogy igénybe vesz-e szaktanácsadót vagy sem. Az idézett szakasz (2)²⁴ bekezdése – az előző rendelkezéssel ellentétben – kötelezően előírja a szaktanácsadó alkalmazását poligráf alkalmazása esetén. A kötelező igénybevétel indoka, hogy a vizsgálat elvégzéséhez, az adatok értelmezéséhez és a következtetések levonásához megfelelő speciális ismeretekre van szükség.

A bizonyítás eszközeinek felsorolásában a szaktanácsadó közreműködése és poligráf alkalmazása nem szerepel. A nyomozás során szaktanácsadót lehet igénybe venni, ha pedig a terhelt vallomását poligráf alkalmazásával vizsgálják, akkor a szaktanácsadó igénybevétele kötelező. Ebből a szabályozásból következik, hogy a bírósági eljárásban a poligráf nem alkalmazható. A szaktanácsadó közreműködéséről készült jegyzőkönyvet azonban a tárgyalás anyagává lehet tenni. A poligráf alkalmazásában közreműködő szaktanácsadó "felvilágosítása", a tárgyaláson szükség esetén felolvasható.²⁵

1.6. A bizonyítékok értékelése

A hatályos Be. a bizonyítási cselekmények között kifejezetten nevesíti, és a 212. §-ban önálló alcím alatt tartalmazza a „műszeres vallomásellenőrzést”: *„(1) Az ügyész vagy a nyomozó hatóság a nyomozás során a tanú és a*

²³ Be. 182. § (1) bekezdés.

²⁴ Be. 182. § (2) bekezdés: Szaktanácsadó igénybevétele kötelező, ha a terhelt vagy a tanú vallomását a nyomozásban poligráf alkalmazásával vizsgálják.

²⁵ 4/2007. BK

gyanúsított vallomását műszeres vallomásellenőrzéssel vizsgálhatja. A vizsgálathoz a tanú, illetve a gyanúsított hozzájárulása szükséges.” A (2) bekezdés szerint a műszeres vallomásellenőrzés során szaktanácsadó igénybevétele kötelező, aki eljárásáról és megállapításairól a továbbiakban tanúként hallgatható ki.

A hatályos Be. – a korábbi szabályozástól eltérően – műszeres vallomásellenőrzésről szól, ezzel a törvény a „klasszikus” poligráfos vizsgálaton túl más műszeres vallomásellenőrzési eljárások alkalmazását is lehetővé teszi. Az új Be. előrelépést jelent a tekintetben, hogy megadja a vizsgálat eljárásjogi besorolását (bizonyítási cselekmény).²⁶ 2011 nyaráig csak a gyanúsított poligráfos vizsgálatáról tartalmazott rendelkezést a Be. 180. § (2) bekezdése: „A gyanúsított beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható.” 2014. január 1-jétől a Be. valamennyi tizenhét évét betöltött tanú esetében lehetővé tette a poligráf alkalmazását krimináltaktikai szempontok alapján: 181. § (4) „A tanú vallomása – a tizenhét évét meg nem haladott tanú kivételével – beleegyezése esetén poligráf alkalmazásával vizsgálható.” A vizsgálat eljárásjogi besorolását illetően a törvény kifejezett rendelkezést ekkor még nem tartalmazott.

A Fővárosi Ítélőtábla Büntető Kollégiuma 5/2014. (IX. 29.) BK véleménye azonban a következőket tartalmazza: „I. A bírósági eljárásban a törvény kizáró rendelkezése alapján nincs lehetőség arra, hogy a poligráfos vizsgálatot elvégző személyt, mint szakértőt rendelje ki a bíróság, és az általa készített jegyzőkönyv sem használható fel okirati bizonyítékként. II. A poligráfos vizsgálat eredménye nem minősül bizonyítási eszköznek és így a bíróság a bizonyítékok között sem értékelheti.” A BK vélemény bevezető gondolataiból kiderül, hogy a joggyakorlatban nem egyértelmű abban az értelemben, hogy a poligráfos vizsgálat eredményét miként használhatja fel a bíróság, mivel „*egyres ítéletekben a bizonyítási eszközök kategóriájába sorolják, míg más ítéletekben akként foglalnak állást, hogy nem minősül bizonyítási eszköznek.*”

A bizonyítási eszközként történő felhasználhatóságot vizsgálva a BK vélemény mindenekelőtt leszögezte, hogy a Be. (1998. évi XIX. törvény) 76. §-a taxatív felsorolását adta a bizonyítás eszközeinek. A tételes felsorolásban a poligráfos vizsgálat nem szerepel. Ugyanakkor arról is szólt, hogy a 76. § (2) bekezdése szerint „a büntetőeljárásban azokat az okiratokat és tárgyi bizonyítási eszközöket is fel lehet használni, amelyeket valamely hatóság a büntetőeljárás megindítása előtt készített, illetőleg beszerzett”. E tekintetben rögzítette, hogy „a poligráfos vizsgálat során a szaktanácsadó számos kérdést tesz fel a terheltnek, amelyek a gyanúsításhoz kapcsolódnak, illetve a nyomozás ismert eredményeivel kapcsolatosak. Ennek során azonban a

²⁶ Kármán Gabriella – Szabó Judit (2020): A poligráf alkalmazásának tapasztalatai egy empirikus kutatás tükrében, *Ügyészségi szemle*, V. évf., 1. sz., 14.

terheltet a Be. 117. § (2) bekezdésében foglaltakra, vagyis a Miranda-elve nem oktatják ki. Így az így tett bármiféle »nyilatkozata« vallomásként nem használható fel.” A szakértői véleményként történő felhasználhatóságot kizárta, mivel a szaktanácsadó személye, tevékenysége és annak eredménye nem felel meg a szakértői bizonyítás kritériumainak. Az igazságügyi szakértői szakterületekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet sem tartalmazza a poligráfós vizsgálatot.

Mindennek eredményeképpen a BK vélemény megállapította, hogy a poligráfós vizsgálat nem minősül bizonyítási eszköznek, továbbá nem minősül tárgyi bizonyítási eszköznek és okiratnak sem. *„A nyomozás előbbre vitelét szolgáló szerepe azonban vitathatatlan, épp a poligráfós vizsgálat eredménye vezethet egy tárgyi bizonyítási eszköz vagy okirat felkutatásához, vagy egy újabb tanú kihallgatásához [...] ennek ellenére nem válik bizonyítási eszközzé a törvény értelmében a poligráfós vizsgálat eredményeként megjelenő szaktanácsadói vélemény.”*

A vizsgálatot az új Be. szerint is – akár a korábbi Be.-ben – a szaktanácsadó végzi, aki azonban az új törvény értelmében tanúként hallgatható ki az eljárással kapcsolatban. A Be. – a korábbi szabályozáshoz hasonlóan – egyértelműen kimondja azt is, hogy a vizsgálat a nyomozás során alkalmazható. Ezen túl kifejezetten rendelkezik arról, hogy a tanú és a gyanúsított vallomása vizsgálható műszeres vallomásellenőrzéssel, ahhoz a vizsgált személy hozzájárulása szükséges.

Az új szabályozás további kérdéseket vet fel az eljárás gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban, a vizsgálat eredményének felhasználhatósága ugyanis továbbra sem egyértelmű. Az új büntetőeljárás törvény magyarázata is ekként szól: *„A szabályozás nem teszi világossá és egyértelművé, hogy a műszeres vallomásellenőrzés eredménye – azon kívül, hogy a nyomozást orientálhatja – miképpen használható fel egyébként az eljárásban.”*²⁷ A vizsgálat eredményének ismertetése, mint lehetőség a bíróság előtt (a szaktanácsadó által tanúként), annak bíróság általi értékelése, bizonyítékként történő felhasználhatóságának mikéntje tovább gondolandó. A műszeres vallomásellenőrzés bizonyítási cselekménynek minősül. A büntetőeljárás törvény magyarázata szerint *„a törvény a bizonyítási eszközöktől eltérően, nem kimerítő jelleggel sorolja fel a bizonyítási cselekményeket (szemle, helyszíni kihallgatás, bizonyítási kísérlet, felismerésre bemutatás, szembesítés, műszeres vallomásellenőrzés). A felsorolás példálózó jellege utal arra, hogy a törvény garanciális rendelkezéseivel összeegyeztethető, ám a büntetőeljárás törvényben nem nevesített eljárások eredményeként keletkező bizonyítási eszközök felhasználásának – például szagazonosítás szolgálati kutya*

²⁷ Belovics Ervin – Erdei Árpád (2018): A büntető eljárás törvény magyarázata, HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2018, 298.

*igénybevételével – szintén helye lehet [...] A műszeres vallomásellenőrzés pozicionálása nem zárja ki e módszernek pusztán a nyomozás orientálása érdekében történő alkalmazását, éppen ezért a törvény nem tartalmaz további, kriminalisztikai jellegű rendelkezést.*²⁸

A bizonyítási cselekmények tekintetében a törvény magyarázata mindössze a következő támpontokat tartalmazza: a „*bizonyítási cselekmények a bizonyítási eszközök segítségével végzett ténymegállapítások vagy különböző tényállítások helyességének az ellenőrzését, továbbá új bizonyítási eszköz megszerzését, s vele új bizonyíték megismerését teszik lehetővé.*”²⁹ A bizonyítékokat elsősorban a bizonyítási eszközök hordozzák. A törvény nem fogalmazza meg egyértelműen, hogy a bizonyítási cselekményeknek mi az eredménye, a törvény magyarázata azonban leszögezi, hogy a ténymegállapítás céljait szolgálják.³⁰

2. Magyarországon alkalmazott egyéb műszerek

Magyarországon a poligráfon kívül más alternatív módszerek is léteznek a gyakorlatban. A technika és az orvostudomány legfrissebb kutatásainak köszönhetően a hazugságvizsgálat merőben új dimenzióban jelenik meg a hétköznapi ember számára. A verbális alapú tudományos elemzések helyett, ezentúl egyetlen szó kiejtése nélkül leleplezhető az őszintétlen vizsgálat alá vont személy, pusztán akár agya láthatatlan rezdüléseinek feldolgozása vagy akár egy tudatalatti kézmozdulat révén. Mérföldkő jellegűek ezek a felfedezések, mivel kellően alátámasztottak, és eredményük minden kétséget kizáróan bizonyítékként is megállná a helyét egyes vélemények szerint.³¹

2.1. Grafometriás hazugságvizsgálat³²

Elsőként a büntetőeljárás terén leginkább elterjedt alternatív módszer bemutatására törekszem. A komputeres grafometriát 1993 óta alkalmazzák az igazságügyi szakértők, amely rendkívül pontos matematikai módszeren alapul, és az analfabéták esetében is hatásos.

Dr. Szidnai László pszichológus, okleveles írásanalitikus és Kiss András informatikai mérnök fejlesztette ki 1994-ben a világon egyedülálló, és kizárólag Magyarországon használt írásanalitikai mérőműszert. A gyakorlatban 1996. óta használja Dr. Farkas László igazságügyi szakértő. A védett technológia egy

²⁸ A büntetőeljárás törvény magyarázata. Wolters Kluwer Jogtár

²⁹ Belovics – Erdei (2018): i.m., 290.

³⁰ Belovics – Erdei (2018): i.m., 291.

³¹ Póczos Eszter (2006): A hazugságvizsgálat jövőképe, *Belügyi szemle*, 54. évf., 5. sz., 100.

³² 19.B.56/2012/174. sz. jgyk.

egyedi fejlesztés eredménye. A technológia felvevő része kiadható, ám a feldolgozó rész nem, mivel megfelelő szakmai tudás, egyetemi végzettség szükséges a műszer rendeltetésszerű működtetéséhez és az eredmények kiértékeléséhez, ezen tudással napjainkban kevesebb mint száz fő rendelkezik Magyarországon. A köztudatban ez az eljárás nem igazán elterjedt, a 2014. évig megközelítőleg 280 – 290 ilyen jellegű vizsgálati anyag elkészítésére került sor hazánkban. Az országban jelenleg kettő darab technológia létezik, ebből az egyik Dr. Szidnai László, a másik pedig Dr. Farkas László tulajdonában áll, aki egyedül alkalmazza a gyakorlatban szakértésre.

A műszer lényegében egy számítógépes rendszer, ami egy számítógépből, egy speciálisan kifejlesztett szoftverből, egy a számítógéppel összeköttetésben álló digitális táblából és egy speciális tollból áll, ami látványra és fogásra semmiben nem különbözik a hétköznapi használt tollaktól. A toll különlegessége abban rejlik, hogy a toll maga egy adó, és a toll által adott jeleket a tábla, mint vevő érzékeli. A toll által sugárzott jel a vevő számára bizonyos távolságon belül már láthatóvá válik, így a levegőben megtett finom, mikromotoros mozgásokat is képes rögzíteni a rendszer. Az így rögzített adat teljesen objektív, a vizsgált személytől és a vizsgálótól független.

A poligráffal ellentétben, ez a módszer nem méri az életjelenségeket, semmiféle összeköttetés nincs az eszköz és a vizsgálati alany közt, csupán azt nézi, hogy a vizsgált személy agya mit produkál, milyen reakciót vált ki egy-egy feltett kérdés. Az emberi agy kétféleképpen reagál egy intuitív és egy nem intuitív kérdésre. A feltett kérdésekre létezik egy tudatos válasz, mely látható és mérhető információkkal bír, abban speciálisabb ez a módszer és tér el a poligráftól, hogy a tudatos mozgáson túl méri az eszköz, hogy a levegőben milyen, a megélt élményhez köthető mozgást tesz meg a toll. A poligráfos vizsgálat során a kvázi metakommunikáción kívül – amit a poligráffal foglalkozó fejezetben érintettünk - egyfajta beszélgetés is folyik a vizsgálatot végző és a vizsgálat alanya között, ezzel ellentétben a grafométeres eljárás során a vizsgálat alanya megkapja kérdést, leírja a kérdés számát, a választ szimbolizáló piktogramot, tehát nincs kommunikáció.

Minden esetben egymást követően két vizsgálatra kerül sor. Az első esetben az "igen" választ a háromszög piktogram, a "nem" választ pedig a kör szimbolizálja, majd a második esetben a válaszadás értelme, a piktogram jelentése felcserélődik. Ez azért lényeges, mert így az agy konkrációja nehezebbé, a figyelem megosztottá válik, hiszen az alanyak nemcsak arra kell figyelnie, hogy milyen értelmű piktogramot választ, a kérdésre is kell, valamint pluszba még a bűncselekményhez kötődő élményre is figyelnie kell, és ez a hármas megosztott figyelem általában megzavarja a vizsgálati személyt. Válaszadáskor a vizsgálat alanyának arra is van lehetősége, hogy ha nem akarja eldönteni a kérdést, quasi kerüli a válaszadást akkor az igen – nem piktogram

helyett kérdőjelet rak a válaszadás helyére. Ebben az esetben a válasz vizsgálata során az a fontos, hogy lényegtelen mit ír tudatosan, a levegőben a tudatalatti rögtön reagál egy kérdőjeles válasznál is. Ebben az esetben vagy rajzol egy szögesedő vagy görbülő vonalat és ezzel adja meg ténylegesen a kérdésre a választ. A vizsgálat kiértékelése során azt is figyelni kell, hogy ha a tudatos reakcióidőben is kicsivel később jelenik meg, az agy leírja a számot, leírja a tudatalatti választ és utána jön a tudatos válasz, a reakcióidő növekszik, ezért lassabb. Ebből arra a következtetésre lehet jutni, hogy ha lassabb a reakcióidő, akkor jobban érintett az adott szituációban, cselekményben, ez ezért fontos.

Ezen túlmenően a vizsgálati metodikában a nyomatékot is nézik a szakemberek. A reakcióidőt, a levegőben megtett mozgást és a nyomatékot vizsgálják az eljárás során. Szakemberek véleménye szerint a rendszer „ereje” abban rejlik, hogy a számítógép által felvett mintát, vizsgálati anyagot rögzíti az erre kifejlesztett számítógépes program tehát, abba külső személy nem tud belenyúlni. A rendszert nem lehet becsapni, mert a tudatalattira nem lehet kondicionálni, azt nem lehet kontrollálni és nem lehet befolyásolni. A vizsgálat elején a szakértő általánosságban tájékoztatja a vizsgált személyt a vizsgálat metódusáról, többek közt arról, hogy várja meg a válaszadással a kérdés végét, először írja le a kérdés számát, nem hangosan kell válaszolnia, hanem írásban, kap egy segédanyagot, ahol látja, hogy mi az igen és mi a nem válasz piktogramja stb.

Technológiájában a grafométer hasonlít a poligráfhhoz, vannak bizonyítottan igaz tartalmú kérdések illetőleg válaszok és vannak nemleges válaszok is. A kirendelő által megállapított kérdéscsoportból a vizsgálatot végző szakember kiválaszt 13-14 informatív kérdést. A kiválasztott kérdéseket pontosítani kell abból a szempontból, hogy eldöntendő kérdést lehet csak feltenni. A kérdések – csakúgy, mint a poligráf esetén - úgy vannak összeállítva, hogy van egy bizonyítottan igaz tartalmú kérdés melyet három informatív kérdés követ. Az első kérdés rendszerint például az, hogy hol született, ezzel tudatosan feloldják az agyat és a tudatalattit is. Szakemberek azon a vélemények vannak, hogy ha valaki megél egy élményt, akkor az idő múlásával a megélt élményszint nem változik. Ha valaki megél egy élményt, ami nem szokványos és abban a szituációban ő, mint érintett jelen volt, akkor az az élmény idővel nem halványul, kicsit még a lelkiismeret is dolgozik. Jogilag a szakértőre van bízva, hogy kit von be a vizsgálatba. A gyakorlatban a vizsgálatot végző személyen túl egy segítő van jelen a vizsgálat során, aki az alany vizsgálaton kívüli metakommunikációját figyeli illetőleg, hogy legyen egy tanú.

2.2. Rétegzett hangelemzés

Közel huszonöt éves kutatás eredményeként, izraeli tudósok fejlesztették ki a rétegzett hangelemzést, más néven az LVA-t (Layered Voice Analysis). Lényege, hogy az emberi beszéd érzelmi töltéseit, az érzelmi állapotokat valós időben is képes érzékelni, ami a beszédben zajló kognitív folyamatokra is utal, így akár még az is megállapítható, hogy a vizsgálat alany igazat mond-e vagy sem. Leszögezhetjük, hogy az emberi beszéd folyamata egy komplikált mechanizmus. Élettani szempontból az alábbi folyamat játszódik le, amikor beszélünk: a tüdőnkéből kinyomott levegő megrezegteti a hangszálakat, amik bizonyos frekvenciákon rezegve hanghullámokat generálnak, ezek beszédhangokká, majd szavakká alakulnak, amelyeknek kialakításáért és szabályozásáért agyunk a felelős. Ezen agyi felületnek köszönhetően beszédünkön minden lenyomatot hagy, ami átfut az agyunkon. Az LVA rendszer pontosan ezt vizsgálja a jelfeldolgozó algoritmusok és szélessávú spektrumelemzés segítségével. Az kerül a figyelem középpontjába, hogy hogyan is mondtuk a szavakat, agyi aktivitásunk hogyan változott beszédünk közben, milyen anomáliák figyelhetők meg az észlelt adatokban, ezek pedig hogyan rendezhetőek különböző állapotokhoz.³³

A másodikként bemutatott alternatív rendszer hazai működtetéséért az Anima Polygraph Pszichológiai Tanácsadó Kft. felelős. Mint a Kft. honlapján látható, elsősorban különböző célú kockázatelemzésre, illetve humánbiztonsággal, humán erő átvilágítással összefüggő tevékenységekre, a HR folyamatokban a biztonságos kiválasztás támogatására, az ügyfélszolgálatok hatékonyabb működésének biztosítására lett kifejlesztve.³⁴ A weblapon vastagon szedve olvasható, hogy „Az LVA szoftver nem automatikusan poligráf!”, hiszen a vizsgálat során csupán az alany hangjára van szükség, – az sem feltétel, hogy valós időben történjen a beszéd – a válaszok nem az igenre és nemre korlátozódnak, a rendszer nem hoz ki őszinte vagy hazudik eredményt.³⁵

2.3. Hőkamerás vizsgálat

A hőkamerás hazugságvizsgálat viszonylag új kezdeményezésnek számít Magyarországon, ez a keringési folyamatokban bekövetkező változásokat méri, és már század Celsius-foknyi eltérést is képes kimutatni. Főleg a szem környékére koncentrálódik, mivel ott a legvékonyabb a bőr.

³³ http://hvg.hu/tudomany/20081112_lva_hazugsag_erzelmi_toltes_stressz/ (letöltés dátuma: 2025. január 20.)

³⁴ <http://www.polygraph.hu/hangelemzes-szervezeti-human-biztonsag-kockazatelemzo-technologia.html> (letöltés dátuma: 2025. január 20.)

³⁵ <http://www.polygraph.hu/hangelemzes-szervezeti-human-biztonsag-kockazatelemzo-technologia.html> (letöltés dátuma: 2025. január 20.)

A hőkamerás módszer, amelynek során a testhőmérséklet változásokból az őszinteség meglétére vagy annak hiányára következtetnek. A módszerrel végzett hazai kísérlet szerint átlagosan mintegy 1/3 (0,3-0,4) °C-ot ingadoztak a referenciapontokon (homlok közepe, bal szem alatt, jobb szem alatt közepén, száj közepe, nyak közepe) megjelölt testhőmérsékletek, ezek közül a homlok közepén volt a legkisebb az ingadozás (0,37 °C), és az ajaknál a legnagyobb (0,47 °C). A kísérlet értékelésénél levonták azt a következtetést, hogy az egyes referenciapontokon az őszintétlenségkor megjelenő átlagos hőmérsékleti maximumok magasabbak, mint az igazságra adott hőmérséklet-maximum átlaga és ugyanez volt megfigyelhető az átlagos hőmérséklet-minimumoknál is.³⁶

3. Vallomás őszinteségének vizsgálatát szolgáló egyéb, a világban fellelhető módszerei

3.1. Funkcionális mágneses rezonanciavizsgálat (fMRI)

A tudomány fejlődése során 1972-ben megalkották az első CT berendezést, majd 1977-ben létrehozták az emberi agyról az első MRI-felvételt. A technológia fejlődésében – az őszinteségvizsgálathoz köthetően – a következő stáció az úgynevezett fMRI gépek megalkotása volt, melyért feltalálóját 2003-ban Nobel-díjban részesítették. Az fMRI berendezés tulajdonképpen azt érzékeli, hogy az információk áramlása megtörtént az agyunkban az axonokon keresztül, amelyek a transzformáció alkalmával egyben elektromos áramvezetést is végeznek, és így a neuronok közötti adatsere láthatóvá válik. Maga az eszköz tájoló berendezésként írható le, mely erős mágneses mezőt hoz létre és megmutatja az agyi véráramlás intenzitását és koncentrálódását. A funkcionális mágneses rezonancia elvén alapuló képalkotó eljárást alkalmazva jutottak el a tudósok arra a következtetésre, hogy az igazság kimondásakor az agynak más területei válnak vérbővé (vagyis aktivizálódnak) mint akkor, amikor az érintett személyek hazudnak.

Megállapításra került, hogy a hazugsághoz bonyolultabb agyi reakcióra van szükség. A vizsgált személy agyának összesen hét területe volt érintett a hazugság esetén, míg a valóság állításánál négy tartománya mutatott vérbőséget. A különbség a homloklebenyen, halántéklebenyen és limbikus rétegben figyelhető meg. Fontos megjegyezni, hogy az egyes emberek agya korántsem reagál egyformán a külvilág ingereire. Az emberi agyról készült fMRI felvételek annyira személyfüggők, mint egy-egy ujjlenyomat, minden eset egyedi és így azonosításra alkalmas. Az fMRI a véráramlás erősségét méri, amely a kognitív tevékenység közvetett jele, így érzékelhetővé válnak

³⁶ Budaházi (2012): i.m., 235.

döntéshozatali folyamataink, gondolataink és érzelmeink. Maga az fMRI berendezés két és fél másodperces időközönként készít képet a kísérleti alanyok agyról 1,5 mm X 1,5 mm X 4 mm-es felbontással, azaz rizsszemnyi területet is képes analizálni. A módszer előnyeként elmondható, hogy jóval megbízhatóbb a poligráfnál, mert elvileg az agyi aktivitásváltozás nem begyakorolható. A valódi akadály, a szkeptikusok ellenkezései mellett, hogy jóval költségesebb eljárásról van szó, mint a poligráf esetében. Megállapíthatjuk, hogy igaz a gyakran használt szófordulat, hogy az igazságnak ára van, valamint amennyiben nálunk is alkalmazni szeretnék a hatóságok, akkor ennek jogszabályi feltételeit az elkövetkezendő években, évtizedekben meg kell teremteni.³⁷

Ám nem csak a monoscanner vagy az fMRI a lehetséges őszinteség-ellenőrző, hazugságot detektáló eszköz a jövőt illetően. A témával kapcsolatos kutatások feltárták, hogy van némi esély a szemhőmérséklet-vizsgálatokban is a hazugság detektálására egy speciális szemhőmérő alkalmazásával. Ez a módszer a szem anyagcseréjének megemelkedését hozza összefüggésbe a hazugsággal, azt feltételezve, hogy a szivárványhártyába jutó vér mennyisége megnő, aminek következtében változik a szem hőmérséklete, ha az alany hazudik. Az fMRI-gépek pedig nemcsak költségesek, hanem túlságosan érzékenyek is, ha a vizsgálandó személy csak egy pillanatra is megmozdul, a felderített területekről alkotott kép azonnal elcsúszik, pontatlanná válik.³⁸

3.2 Monofoto

Ebben az esetben egy egycsatornás vizsgálatról – az agyhullámok feltérképezéséről – van szó, s az eredmények rögzítése nem íróútj segítségével történik, hanem fényképezéssel. A módszer fiziológiai alapjai abban foglalhatók össze, hogy agyunk elraktározza emlékképeinket. Ám a szakemberek is tudják, hogy nem mind esemény ragad meg a memóriánkban azonos hatásfokkal, hiszen a fokozott stressz állapottal járó események mélyebben rögzülnek emlékezetünkben. Tudósok felfedezték az úgynevezett *memer* agyi frekvenciát, amely a szaknyelven P300-ként ismert nagyobb agyi hullám egyik összetevője. Az új agyhullám segítségével jóval pontosabb eredményeket lehet elérni az agyi tevékenységek feltérképezése területén. Az eljárás megmutatja, hogy bizonyos hatások indukálása esetén agyunk mely része reagál, az, amelyik emlékeink őrzéséért felelős, vagy az, amelyben az új információk feldolgozása történik. Felmerül a kérdés, hogy vajon alkalmazható-e az eljárás olyan személyek tekintetében, akik valamiféle mentális, a memóriájukat érintő betegségben szenvednek, illetőleg drog hatása alatt követték el a bűncselekményt, amely erőteljes tudatmódosító hatása miatt összemoshatja a valóságot a képzelet

³⁷ Póczos (2006): i.m., 100-101.

³⁸ Budaházi (2012): i.m., 235-237.

világával. A válasz tudományos magyarázata még várat magára, de egyetértve Póczos Eszter véleményével, nem lehet az ilyen alanyok agyi aktivitását a normális, általános mércével mérni, hiszen a poligráfus vizsgálat sem vezet megfelelő eredményre neurotikus személyek esetében és így nem alkalmazható. A vizsgálat elvégzésére jogosult személyek kapcsán meg kell jegyezni, hogy mivel orvosi vizsgálatról van szó, ezért célszerű lenne, ha orvosi végzettséggel rendelkező szakemberek folytathatnák le a vizsgálatokat a megfelelő elméleti és gyakorlati elemek elsajátítását követően. A vizsgálatot elszigetelt, külön erre a célra kialakított helyiségben lenne célszerű a gyanúsítottan elvégezni. Maga az eljárás abból áll, hogy a vizsgálat vezetője egy számítógép előtt ül, amelynek monitorán folyamatosan figyelemmel tudja kísérni a gyanúsított agyi tevékenységét, és a kapott adatokat egy komputerizált matematikai analízissegítségével dolgozza fel. A vizsgált személy eközben egy speciális fejpántot visel, amely kábelekkel kapcsolódik az adatokat feldolgozó számítógéphez. Ez az eszköz lényegében egy szuper érzékeny EEG, amelynek elektródái az agyi aktivitás okozta elektromos potenciál-fluktuációkat méri. A gyanúsított szintén számítógép előtt ül úgy, hogy a tesztek eredményét kijelző és rögzítő komputert se láthassa, eközben másodpercenként képek, szavak jelennek meg a monitoron, vagy hangokat játszanak le a számára. A megjelenő információk három csoportba sorolhatók: célzott, irreleváns és teszt jellegű. Le kell azonban szögezni, hogy a vizsgálat eredménye nem azt mutatja meg, hogy ki követte el az adott bűncselekményt, bűnös-e vagy ártatlan, hanem csupán azt képes bizonyítani, hogy az ügy kimagaslóan fontos adatai benne vannak-e a gyanúsított emlékezetében és így agyában vagy a gyanúsított memóriájában az alibijét összefüggő emlékek képek vannak-e jelen. Lényegében a módszer csak arra derít fényt, hogy az információ szerepel-e a gyanúsított emlékezetében vagy hiányzik abból. Ezt a technikát akkor érdemes alkalmazni, ha semmilyen más módon nem lepleződött még le az elkövető a hatóságok előtt, tehát kizárólag végső eszközként vehető igénybe az agyszkenelés.³⁹

Létezik továbbá egy másik műszert, amely a pszichológiai stresszértékelő eszköz (PSe) nevet kapta, ezt is az Amerikai Egyesült Államokban fejlesztették ki és méri, valamint grafikusan ábrázolja az emberi hang stresszhez köthető összetevőit. Az eljárás alapja az emberi hang két – egy hallható és egy nem hallható – hangszíne. Az emberi stressz, ami mögött lehet hazugság is, fennállásakor a PSe kimutatja az emberi fül számára nem érzékelhető hangszínt. A műszer hatékonyságának tudományos értékelése és ellenőrzése még nem elég alapos, hívei azonban azzal érvelnek, hogy működtetése jóval egyszerűbb a

³⁹ Póczos (2006): i.m., 103-104.

poligráfnál, sőt közvetve akár hangfelvétel vagy telefonbeszélgetés útján is lehet alkalmazni.⁴⁰

Megállapíthatjuk, hogy szinte valamennyi alternatív, az őszinteség vizsgálatára alkalmas eszközt az Amerikai Egyesült Államok valamely egyetemén fejlesztették ki, kísérleti tapasztalatokra ott tettek szert, ám a gyakorlatban, a bűnüldözésben történő alkalmazásukra még ott sem került sor valamennyi módszer vonatkozásában.

Források jegyzéke:

- Belovics Ervin – Erdei Árpád (2018): *A büntető eljárási törvény magyarázata*, HVG-Orac Kiadó, Budapest, 298.
- Budaházi Árpád (2009): *Az igazságkeresés múltja, különös tekintettel a poligráfra*, VI. országos kriminológiai vándorgyűlés, Konceptióké és megvalósulásuk a rendszerváltozás utáni kriminálpolitikában, Bíbor Kiadó, Miskolc.
- Elek Balázs (2008): *A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban*, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen, 167.
- Hautzinger Zoltán (2004): Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In: Korinek László - Köhalmi László- Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára*, Studia Iuridica Auctoritate Universitatis, Pécs Publicata, Pécs, 43.
- Kármán Gabriella – Szabó Judit (2020): A poligráf alkalmazásának tapasztalatai egy empirikus kutatás tükrében, *Ügyészségi szemle*, V. évf., 1. sz., 14.
- Krispán István (2004): A poligráfos hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52. évf., 2004/6. sz.
- Olasz József (1988): Poligráfról - a nyomozó szemével, *Belügyi Szemle* 36. évf. 1988/1. sz.
- Póczos Eszter (2006): A hazugságvizsgálat jövőképe, *Belügyi szemle*, 54. évf., 5. sz.
- Szijártó István (1998): Poligráf a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 46. évf., 1998/7-8. sz.
- Szlavikovics István Gábor (2006): A poligráf alkalmazásának lehetőségei és korlátai, *Studia Iuvenum Iurisperitorum*, 2006, 323-324.

⁴⁰ Hautzinger Zoltán (2004): Az igazságügyi őszinteségvizsgálat. In: Korinek László - Köhalmi László- Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Irk Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára*, Studia Iuridica Auctoritate Universitatis, Pécs Publicata, Pécs, 50.

- Tremmel Flórián (2006): *Bizonyítékok a büntetőeljáráásban*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
- Varga Zoltán (2011): A tanú és a poligráf. In: Gál István László (szerk.): *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére*, Kódex Nyomda Kft., Pécs, 543.
- Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
- Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény
- Büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény
- Nagykomentár az 1998. évi XIX. törvényhez
- BH 2008/326.
- Kúria Bfv.III.953/2012/34. számú eseti döntés
- Ig.404/2009.Legf.Ü. számon kiadott emlékeztető
- Debreceni Ítéltábla DIT-H-BJ-2012-120. számú bírósági határozat
- Hajdú-Bihar megyei Bíróság 9-H-BJ-2008-30. számú bírósági határozat
- 9/2006. (II.27.) IM rendelet
- 4/2007. BK
- Kúria Bhar.II.1271/2013/8.
- Fővárosi Ítéltábla Büntető Kollégiumának 5/2014. (IX.29.) BK vélemény
- http://hvg.hu/tudomany/20081112_lva_hazugsag_erzelmi_toltes_stressz / (letöltés dátuma: 2026. január 20.)
- <http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/052/pc005207.html#8> (letöltés dátuma: 2026. január 20.)
- <http://www.polygraph.hu/hangelemzes-szervezeti-human-biztonsag-kockazatelemzo-technologia.html> (letöltés dátuma: 2026. január 20.)
- <http://mek.oszk.hu/04700/04735/html/20.html> (letöltés dátuma: 2026. január 15.)